

Uppgifter enligt Husförhörslängd:

Soldat: Johan Eric Lantz, har förut hetat Åstedt.

Född: 1802 14/11 i Gällsta socken, Älvsborgs Län. Död: 1883 5/4
infl. 1826 25/10 från Tuna socken.

Hustru: Anna Sophia Holmberg.

Född: 1807 23/4 i Kvillinge socken, Östergötlands Län. Död: 1892 9/4.
infl. 1826 25/10 från Tuna socken.

Vigda: 1825 6/2 i Kila socken.

Barn: Johanna Christina	f. 1826 14/6	Ulla Sophia	f. 1838 21/6
Lotta	" 1828 17/4	Johan August	" 1840 4/9
Johan Eric	" 1830 11/1	Augusta Josephina	" 1843 4/1
Carl Fredrik	" 1832 14/6	Frans Konrad	
Per August	" 1834 8/4	Adolf Robert	tvill." 1845 15/2
Claes Gustaf	" 1836 30/8	Carl Samuel	" 1846 16/8

Not: Hustru Anna Sophia var dotter till Smeden Gabriel Holmberg, f. 1778 16/9 i Gryt och hans hustru Brita Wirström, f. 1779 24/9 i Björkvik, boende vid Danielsberg i Kila socken.

Uppgifter enl. mönster rullor: Antagen; 29/4 1826. Avsked: 18/6 1863.

GM 1826: Föregående soldaten på roten, Jan Wik, död den 13/3 1826, ersatt samma år med Johan Lantz, västgöte, ålder 24, tj. år 1/4, längd 5,9 gift.

" 1862: Soldat Johan Eric Lantz, ålder 60, tj. år 36 1/12, längd 5,9 " Sedermera noteras i 1862 års rulla, att Lantz erhåller avsked den 18/6 1863 på begäran såsom gammal och sjuklig, anmäles till underhåll genast. Tjänt utmärkt väl.

Under sin osedvanligt långa tjänstetid, 37 år, var Lantz med om 11 Generalmönstringar, dvs samtliga under hans tjänst. Inga anmärkningar mot honom finnes noterade i rullorna. Han måste ha varit en ovanligt frisk och rörlig människa som kunnat hävda sin plats som indelt soldat ända upp i 60 års åldern. En vanlig ålder för avsked var 50 år. Han var nära 61 år när han begärde och fick avsked med de allra bästa vitsord, "Tjänt utmärkt väl".

Johan Eric Lantz var son till rättaren Sven Erson Åstedt, vilken enligt husförhörslängden var född i Sköldinge socken den 11/4 1768, och hans hustru Stina Ersdotter, född 1774 11/10 i Lerbo. Ovanstående noteras år 1808, då Sven Åstedt med familj bodde vid Sophielund i Forssa socken. Sonen Johan Eric var då 6 år. Någon anmärkning varifrån de voro inflyttade finns ej i längden. År 1816 återfinnes familjen på Hässeläng i Forssa socken, och Sven Åstedt är nu skriven som torpare därstädes. När sonen Johan Eric, år 1820, flyttar till

Gäversnäs i Helgesta, och tar drängplats, noteras i husförhörslängden att han är född i "Gällsta".

Gällsta är ju en socken i Elvsborgs Län varför jag rekvirerade dopboken därifrån, men fann att ingen Johan Eric var född i denna socken vid den tiden. Därefter försökte jag spåra fadern. Han skulle ju enligt uppgifter från Forssa vara född i Sköldinge socken, den 11/4 1768. Men samma sak här, jag kunde inte finna honom i socknes dopbok. Då försökte jag med modern, född i Lerbo 1774 11/10. I Lerbos dopbok fann jag en Kjerstin som var född 11/10 1774, och faderns namn var Eric Ersson. Namnet Kjerstin kan ju sedermera förkortats till Stina. Men denna Kjerstins vidare öden har varit omöjliga att följa. Sålunda har jag inte kommit längre tillbaka i tiden än till 1808 och Sophielund i Forssa, och frågan om Johan Eric Åstedt Lantz var västgöte eller inte är fortfarande olöst.

Alltnog, år 1821 återkommer Johan Eric till föräldrarna på Hässeläng i Forssa, men flyttar år 1823 till Stora Ålberga i Kila socken, där han är skriven som statdräng, för att 1825 flytta till Tuna socken, och blir dräng på Hjermesta Gård. Han uppger sig då vara gift med Anna Sophia Holmberg, född 1807, men prästen i Tuna noterar i husförhörslängden, att Åstedt inte kunde förete någon vigselattest. Jag rekvirerade då vigselboken från Kila för att taga reda på hur det verkligen förhöll sig. Jo då, han var gift. I vigselboken från Kila kan läsas följande. "Statdrängen vid St. Ålberga, Johan Eric Åstedt, född 1802 och smeddottern vid Vreta, Anna Sophia Holmberg, född 1807 23/4.

Mannen icke erlagt bevillningen enligt 2dra artikeln Cartan 12. Lysningen utfärdades den 2 jan. 1825, brudens fader smeden Holmberg var närvarande och biföll äktenskapet, och skall avkunnas den 23 och 30 januari samt den 6 te februari samma år. Vigda den 6 te februari."

År 1826 noteras i husförhörslängden att Åstedt "uttagit attest för att bliva soldat vid Södermanlands regemente och Livkompaniet." Atesten är daterad den 25/4 1826, och med attesten på fickan begav sig Åstedt omgående iväg för att träffa sina rotebönder i St. Malm och teckna kontrakt. Närvarande var väl också chefen för Livkompaniet ty han skulle godkänna den nya rekryten och giva honom ett passande soldatnamn. Åstedt godkändes och blev antagen som soldatrekryt på Wallbokvarns rote nr 25 med namnet Lantz, fr.o.m den 29/4 1826. Men det dröjde ända till den 25/10 innan familjen kunde flytta in på soldattorpet. Dröjsmålet berodde förmodligen på att den föregående soldaten Jan Wiks efterlevande (Wik dog 13/3 1826) skulle få bärga den skörd som förberetts på torpet. Under mellantiden bodde Lantz med familj som inhyses vid "Hammarstugan" i Tuna socken. Här föddes också familjens första barn, dottern Johanna Christina, den 14/6 1826.

År 1827 omnämns Lantz i tingsprotokollen från rannsakingen med soldaten Sik och hans hustrus mördare, rekryten Carl Sundin och soldaten nr 28 Lind.

Anledningen till att Lantz hördes vid tinget var att han den 8/11, alltså kvällen före mordnatten, mellan kl. 9 o 10 på aftonen, i sitt hem sökts av Lind och Sundin. Men då endast hustru, Anna Sophia, var hemma hade besökarna fortsatt till en nära belägen fd soldatstuga "allmännerligen nr 25 kallad," där en inhysesman vid namn Lars Larsson bodde. Ärendet hade varit detsamma som hos Lantz nämligen att skaffa en karl som ville åtaga sig Sundins tröskningsplikt följande dagen vid Harstorp då Sundin skulle åtfölja Lind till Floda socken, där Lind lovat att åt Sundin utsöka en hustru. (Detta var endast svepskäl i själva verket planerade de att gå till Siks stuga och stjäla hans pengar.) Hos Lars Larsson träffade de också Lantz, men båda vägrade att åtaga sig Sundins tröskningsplikt.

Vid rannsakingen den 27 nov. 1826 i tingshuset vid Stensjö, på mordrättegångens första dag hördes Lantz om ovannämnda besök, och fömälde följande; "att Lind och Sundin onsdagen den 8 i denna månad, vid pass efter vad Lantz trodde men säkert icke kunde bestämma, emellan kl. 8 och 9 på aftonen inkommit till inhysesmannen Lars Larsson hos vilken Lantz då varit inne, och hade de då sagt sig hava sökt Lantz hemma, bägge befunnits druckna samt deras ärende varit att leja antingen Lars Larsson eller Lantz till tröskning vid Harstorp följande dagen i Sundins ställe, emedan Sundin samma dag skulle göra Lind sällskap till Floda socken, men varken Lantz eller Lars Larsson hade berörda arbete sig åtagit oaktat Linds och Sundins enträgenhet att söka förmå någondera därtill. Lars Larsson hade föreburit hinder och Lantz hade redan förut lovat föraren Wählin, att nämnda dag infinna sig hos honom för att hjälpa honom fiska, varföre Lind och Sundin med oförrättat ärende, efter tio minuter, gått sina färde, därvid Lantz även till sin stuga återvänt, sett Sundin taga vägen till Valla, dit han hade ungefär två fjärdedels fjärdings väg samt Lind följt Lantz ända till den sistnämndes stugudörr, och sedan även begivit sig på väg till sitt vid pass tre fjärdedels fjärdingsväg därifrån belägna hem."

På den 4 de rättegångsdagen, den 4 dec. blevo de som inför rätten, den 27 och 29 de, avgivit vittnesmål åter kallade till tingshuset i Stensjö. Där upplästes nu deras berättelser ur protokollet, och Lantz gjorde härvid ett tillägg, och förklarade, "att han slutat sig till tiden för Linds och Sundins ankomst till Lars Larsson därav att elden hos grannarna runt omkring då redan utsläkt, och att hos soldaten Ört (Valla rote nr 27) och hans hustru, som efter vad Lantz av dem hört, den omvittnade aftonen gått till sängs kl 8, även varit mörkt." Härefter fingo vittnena med den vanliga vittneseden deras ut-sagor bekräfta. Något mer framträdande i mordrättegången behövde Lantz ej göra.

Lantz nämnde inför rätten att orsaken till att han nekat åtaga sig Sundins tröskningsplikt var att han lovat föraren (militär grad "den högste av det ringare befälet" som graden beskrevs. Motsvarande furir el. överfurir.) Gustaf Wählin att hjälpa honom att fiska. Wählin bodde vid denna tidpunkt i Lerbo

socken, och var det kompanibefäl som St. Malms soldater hade närmast till, ty mej veterligt fanns inget högre befäl inom socknen än korpraler. Så det var till Wählin som soldaterna vände sig när de hade bekymmer av något slag. Bl.a. var det till honom som nr 28 Lind vände sig när han funderade på att stämma nämndemannen Olof Olsson, kronofjärdingsmannen Sandström och inhysesmannen Lars Jonsson, angående en olaga visitation efter ett försvunnet svinkreatur som företagits hemma hos Lind. Wählin skrev den stämningsansökan som Lind inlämnade till Häradsrätten i slutet av mars 1826. Vid rättegången angående mordet på soldaten Sik och hans hustru var Wählin beordrad av chefen för Livkompaniet, kaptenen Carl Israel Köhler på Ellesta kronoboställe i Halla socken, att såsom kompanifullmäktige övervara rättegången, dvs som ombud för alla de soldater som skulle komma att uppträda inför tinget samt avlämna rapport till komp. chefen. Detta förutsätter att Wählin hade någon kunskap i juridik, och det hade han troligen också. Dels var hans far auditören Arvid Fredrik Wählin, boende på Tjärsta mönsterskrivareboställe i Björkviks socken och dels hade Gustaf Wählin allt sedan 1814 och flera år framåt idkat studier i Nyköping.

(auditör, jurisdiskussionsakkun-
nig bit-
sittare
i krigs-
rätt.)

Några data om Gustaf Wählin. Han var född 1801 18/11 på mönsterskrivarebostället Tjärsta mellangård, fader auditör Arvid Fredrik Wählin född 1759, moder Eva Maria Nyman född 1781. Efter studier i Nyköping träder Gustaf Wählin i militär tjänst år 1823, och flyttar till Lerbo socken. Han bor ogift i en av gårdarna i Tolsta eller Tolfta by som byn sedermera kallades, den är idag försvunnen och ingår sedan 1848 i Gustafsviks ägor. I GM-rullan 1 juli 1826, Livkomp. noteras: Den 24 maj 1826 är rustmästare Gustaf Wählin, ålder 25 år, tjänsteår 3, med 2-ne rotelöner befordrad till förare, lön 2-ne rotelöner. GM-rullan 23 juni 1830 säger, att Wählin blivit transporterad till Oppunda komp., och att han den 12 juni blivit befordrad till sergeants grad, lön rustmästare. GM-rulla 3/6 1835, här noteras att sergeanten Gustaf Wählin erhållit avsked den 21/2 1834. I samband med att han blev befordrad till sergeant flyttar han, fortfarande ogift, till u-off bostället Baggebol ca 1 km söder Gotthardsberg. Efter det han tagit avsked gifter han sig med Christina Jönsdotter, född i Vreta-kloster 1796 26/3. Hon hade en dotter med sig vid namn Christina Andersdotter, född 1819 7/9 i samma socken som modern. Och familjen återfinnes på Hormesta i Nykyrka socken år 1837. Wählins morfar Axel Nyman var tidigare kamrer på Hormesta gård. Nu bor en Carl Adolf Nyman på gården, troligen morbror till Gustaf Wählin. År 1839 flyttar familjen Wählin till Stigtomta. Deras vidare öden har jag inte utforskat.

Vi återvänder till Johan Eric Lantz. Om honom finns inte mycket att tillägga, annat än vad som under åren noterades i husförhörslängderna. År 1838 insjuknade 4 av Lantz barn i rödsot, och alla dogo, den första den 9/10 och den sista av dem den 25/10. De voro: Johan Eric fyllda 8, Carl Fredrik 5, Per August 4 och Claes Gustaf 2 år. De sju barn som 1838 fanns i familjen reducerades på några veckor till 3. Anna Sophia gav livet åt tolv barn, men bara 6 av dem

uppnådde vuxen ålder. Tvillingarna, Frans Conrad och Adolf Robert avled o samma år som de föddes, 1845. Den förstnämnde en vecka och den sistnämnde tre veckor gammal.

Samma år som Lantz erhåller avsked, alltså 1863, lämnar den sistfödde sonen Carl Samuel hemmet och flyttar till Tunaberg. De andra barnen har flyttat åt olika håll, de två äldsta flickorna till Nyköping, Ulla Sophia och Augusta Josephina till Stockholm. Johan August flyttade 1856 till Fågelö i St Malm som dräng.

Efter avskedet bor Lantz kvar på torpet, som han brukar som vanlig torpare in- till sin död 1883. Visserligen antogs en ny soldat på roten den 25/9 1863, Anders Gustaf Löf, men han fick omgående transport till roten nr 30, ty den 1/1 1864 blev nr 25 indragen till lönefyllnad åt u, off, och så förblev denna rote ända till indelningsverket upphörde. Enligt husförhörslängden inflyttade Löf på nr 30 redan den 24/10 1863 så han bodde aldrig på nummer 25. Lantz kom så- lunda att bruka sitt torp i 57 år, och än idag kallas platsen och torpet, av äldre folk, för "Lantzens".

Efter Lantz död flyttade änkan till den gamla soldatstugan under nr 25 där hon bodde till sin död 1892. Under åren 1886-87 bodde hon tillsammans med soldaten nr 29, Carl Thams änka, Johanna Ersdotter, men Johanna flyttade år 1887 till Harstorp.

Katrineholm i mars 1987.

H. Hult

Källor: Kyrkböcker från St Malm, Björkvik, Kila, Tuna, Nykyrka, Lerbo, Forssa, Sköldinge och Helgesta socknar i Södermanland Samt Gällsta socken i Älvsborgs Län.

Södermanlands regementes mönsterrullor fr.o.m. 1826 och t.o.m 1863.

E. Wahlberg, Strängnäs, Datablad.

Oppunda Härads Tingsprotokoll av den 30 mars, 27 nov. och 4 dec. 1826.

Soldaten Lans.

I Stora Malm fanns för omkring 100 år sedan en soldat, som hette Lans och var en kunnig botare. En gång gick han förbi Hesslö gård i Lerbo, som ägdes av ett medicinalråd. Dennes ilskna hund anföll Lans, som sade till ägaren:

— När jag kommer tillbaka skall den här hunden vara inne om allt ska gå väl!

När Lans kom tillbaka var hunden ute och ville anfälla honom, men föll genast ned stendöd.

Denne Lans hade en son, som var dräng vid Fogelö i Stora Malm och blev medspelande i ett underligt äventyr.

Vid Kavlinge i Stora Malm bodde två bönder, som levde ungefär som Jan Ersa och Per Persa i Frödings dikt. En gång sade den ene till den andre:

— När jag dör, ska' jag komma igen och klämma dej!

Gubbarna dogo emellertid samtidigt och blevo begravna i Stora Malm och där fortsatte de sin fejd i den sigda mullen. En kväll, då Fogelöbönderna gingo hem från sin herrgårdsslätter vid Eriksberg och gingo förbi Stora Malms kyrkogård hörde de någon därinne önska sig något att slå med. Den nämnde Lans kastade då dit en s. k. hävel och sade:

— Här ska' du få — och nästa morgon var häveln avslagen.

Till slut blev det ingen annan råd än prästen Lundqvist tog med sig klockaren Hellberg till kyrkogården en natt för att stifta frid mellan de bråkiga gubbarna. Prästen gick ensam in på kyrkogården. När han kom ut frågade klockaren hur det gick.

— Jo, åstad gick jag och svar fick jag, sade prästen som i detsamma fick en så kraftig örfil att han aldrig mer kunde hålla huvudet upprätt. Han flyttade sedan till Julita, där det kanske var mera fridsamt.

*Troligtvis Kahlens -
Kurier 1925?*